

Wójcik, Zbigniew J.

Historia geologii w pracach towarzystw naukowych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/2, 482-483

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z programem przedstawiono następujące referaty: Zdzisław Libera — *Sześćdziesiąt lat działania Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza*; Zofia Stefanowska — *Wacław Borowy jako badacz Mickiewicza*; dr Maria Dernałowicz — „*Pan Tadeusz*”.

Referat prof. Z. Stefanowskiej był wnikliwą analizą poglądów Borowego na twórczość Adama Mickiewicza, a w tym także na jego wykłady paryskie. Dr Dernałowicz dokonała przeglądu ocen *Pana Tadeusza* opublikowanych przez różne pokolenia historyków literatury. Niewątpliwie jednak najciekawszy — dzięki źródłowemu ujęciu tematu — był referat prof. Libery. Próbę oceny działalności Oddziału w latach 1920—1980 referent oparł bowiem na zachowanych archiwaliach, a w tym protokołach posiedzeń z lat 1920—1937 (warto byłoby je opublikować z odpowiednim komentarzem!). Okres międzywojenny w działalności Oddziału — to lata zmagania o programy, walki o nowe metody badawcze i rewizję starych poglądów, a przede wszystkim starania o byt organizacji. Mimo licznych trudności, powodowanych m.in. wyjazdami zagranicznymi aktywnych działaczy Oddziału, niemal wszyscy historycy literatury, przebywający wstale lub okresowo w stolicy, uczestniczyli w pracach Oddziału. Poza Zielińskim, Borowym, Korbutem do rozwoju organizacji przyczynili się m.in. Zofia Szymdłowa, Janina Kulczycka-Saloni, a przede wszystkim Julian Krzyżanowski. Oddział organizował wielkie sesje, wystawy, wycieczki literackie, a także specjalne akcje wydawnicze (m.in. druk publikacji bibliofilskich). Miało to istotny wpływ na podniesienie poziomu badań historyczno-literackich oraz na nauczanie języka polskiego w szkołach średnich.

Nadmienić należy, że Zarząd Oddziału zorganizował podczas sesji, w dniu 25 października 1980 r., w gmachu Polonistyki UW, specjalną wystawę. Do wartościowszych eksponatów należały protokoły z posiedzeń Oddziału za lata 1920—1937, publikacje prac przedstawionych do dyskusji na posiedzeniach (zwłaszcza prace Borowego), fotografie prezesów i sekretarzy Zarządu, listy itp.

Nadmienić należy, że miłym akcentem sesji było wręczenie nadanych mu przez Walne Zgromadzenie Towarzystwa dyplomów członków honorowych tej organizacji prof. Wiktorowi Weintropowi z Uniwersytetu Oksfordzkiego oraz Janinie Kulczyckiej-Saloni i Juliuszowi W. Gomulickiemu.

Przypominając Czytelnikom „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” o zebraniu, nawiązującym do założenia przed 60-ciu laty Oddziału Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza w Warszawie, czynimy to świadomie. Często bowiem korzystamy z tych czy innych opracowań historyków literatury. Nie zawsze podzielamy ich oceny (np. zakwestionowaliśmy ich wnioski na temat niskiego stanu nauki w Polsce w okresie Baroku). Mimo to warto pamiętać, że historycy literatury w ostatnich latach udoskonaliли znacznie metody pracy (np. sprawy analizy tekstów drukowanych i rękopiśmiennych, kryteria wyboru cytatów). Metody te z powodzeniem mogłyby być pomocne także historykom innych kierunków. Większa integracja programów badawczych historyków literatury oraz historyków nauki i techniki z pewnością przyniosłaby obopólne korzyści.

Zbigniew Wójcik

(Warszawa)

HISTORIA GEOLOGII W PRACACH TOWARZYSTW NAUKOWYCH

Wielokrotnie już pisałem, że uwiadomi w badaniach nad historią nauk geologicznych w Polsce w instytucjach powołanych do prac w tym zakresie towarzyszy ogromne zainteresowanie problematyką w środowisku naukowym. Przykładem tego mogą być choćby ostatnie zjazdy specjalistyczne.

W dniach 11—14 IX 1980 r. odbył się w Piotrkowie Trybunalskim doroczny Zjazd Pol. Tow. Geologicznego, nawiązujący do 20-ej rocznicy odkrycia złóż węgla brunatnego w Bełchatowie. Po odkryciu rozpoczęto w tym regionie badawcze prace geologiczne na nienotowaną dotąd skalę. Podsumowanie dotychczasowych badań przedstawił na sesji prof. Edward Rühle i Roman Krajewski. Zwłaszcza pierwszy z nich dokonał wszechstronnej oceny dorobku geologów — zatrudnionych w Instytucie Geologicznym w Warszawie i w innych

placówkach — z zakresu rozpoznania serii skalnych podścielających złoża, osadów z warstwami węgla (studia m.in. Edwarda Ciuka i zespołu) oraz pokryw czwartorzędowych (badania Marii Danuty Baranieckiej i zespołu).

Prace zmierzające do udostępnienia złoża są pouczające pod wieloma względami. Z jednej strony dokumentują ogromny wysiłek twórczy, zmierzający do właściwego rozpoznania złoża; z drugiej zaś są dowodem ustepliwości geologów przed naciskami, powodującymi decyzję o podjęciu prac przed zakończeniem podstawowych badań rozpoznawczych. Podkreślam to, gdyż lekceważenie wyników dotychczasowych badań wpłynęło na znaczne powiększenie kosztów eksploatacji węgla.

Dodać należy, że podczas Zjazdu odbyło się Walne Zebranie delegatów Towarzystwa. Podkreślono na nim m.in. zasługi zmarłych geologów (w tym także dla historii geologii): Ireny Kardymowicz, Antoniego Łaskiewicza, Bronisława Fleszara i Marii Turnau-Morawskiej. Stwierdzono także, że Zarząd Towarzystwa wystąpił do władz o nazwanie ulic w Zakopanem nazwiskami geologów zasłużonych dla poznania Tatr: Walerego Goetla i Ferdynanda Rabowskiego. Zapadła już decyzja o nadaniu imienia Goetla Skansenowi Podhalańskiemu.

Podczas zebrania rozważono wniosek — podany przez prof. Jerzego Znoskę — o wybiciu przez Towarzystwo specjalnego medalu z podobizną Stanisława Staszica, Józefa Siemiradzkiego lub Wawrzyńca Teysseire'a. Medal ten przyznawany będzie krajowym i zagranicznym geologom za wybitne osiągnięcia naukowe.

W sprawozdaniu Zarządu podkreślono ponadto, że staraniem Towarzystwa zakończono w 1979 r. prace konserwatorskie przy grobie — zmarłego w Warszawie w 1846 r. — Jerzego Bogumiła Puscha.

Inny charakter zainteresowań problematyką historyczną dokumentują członkowie Sekcji Speleologicznej Pol. Tow. Przyrodników im. Kopernika. Na dorocznym Sympozjum Sekcji w dniach 22—24 IX 1980 r. niżej podpisany przedstawił referat nawiązujący do 100-jej rocznicy urodzin profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego — Walerego Łozińskiego. Scharakteryzował on sylwetkę i dorobek naukowy tego geologa, zwracając szczególną uwagę na jego rozprawę z 1909 r. pt. *Przykład tworzenia się doliny wskutek podziemnych zapadnięć w W. Ks. Krakowskim*. Rozprawa ta — właściwie nie odnotowywana przez późniejszych badaczy geologii okolic Krakowa — sugerowała genezę Doliny Zimnej Wody na Wyżynie Krakowskiej jako rezultat zapadania się korytarzy jaskiniowych. Przy ogromnym zainteresowaniu uczestników Sympozjum zorganizowano jedną z wycieczek do doliny opisywanej przez Łozińskiego (prowadził ją prof. Ryszard Gradziński). Podczas wycieczki stwierdzono, że w ogólnych zarysach — w odniesieniu do stosunków geologicznych, panujących w górnej części doliny — poglądy Łozińskiego są słuszne.

Dyskusja nad twórczością Łozińskiego, prowadzona po wygłoszeniu referatu i podczas wycieczki terenowej, wykazała, iż badacz ten jest znany (i cytowany do dziś) w światowej literaturze specjalistycznej. Istnieje więc potrzeba przypomnienia jego osiągnięć (m.in. dotyczących Karpat i Sudetów) szerszemu ogółowi przyrodników polskich.

Dodać trzeba, że wspomniana wycieczka terenowa poprowadzona została także do Dolinki Mnikowskiej, gdzie prof. Gradziński i dr Krzysztof Sobczyk poświęcili wiele uwagi omówieniu dziejów badań nad pełniskami jaskiń w tej dolinie — prowadzonych przeszło 100 lat temu przez Godfryda Ossowskiego (sprawa słynnych falsyfikatów z jaskiń mnikowskich). Przewodnicy scharakteryzowali ponadto badania prowadzone w XX w. w tej dolinie przez Włodzimierza Demetrykiewicza (archeologa) i Wiktora Kuźniara (geologia).

Różne zagadnienia interesowały członków wymienionych towarzystw. Podkreślić jednak trzeba, że rozpoczęte kilkanaście lat temu — głównie w Muzeum Ziemi PAN — szersze studia nad historią geologii w Polsce trafiły na podatny grunt. Jest nadzieja, że w niedalekiej przyszłości historia tej dyscypliny znajdzie także należne jej miejsce w programach nauczania naszych szkół wyższych.

Zbigniew J. Wójcik

(Warszawa)